

En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55)

Remiss från Justitiedepartementet
Remisstid den 7 januari 2025

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet *En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55)* till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Utredningen om en översyn av de osjälvständiga brottsformerna har genomfört en bred översyn av de osjälvständiga brottsformerna, försök till brott, förberedelse och stämpling till brott, medverkan till brott och underlåtenhet att avslöja och förhindra brott. Utredaren har undersökt hur straffansvaret kan utvidgas och föreslagit flera skärpningar i syfte att anpassa lagstiftningen efter nya brottsmönster.

Utredningen bedömer att de nya bestämmelserna kan träda i kraft tidigast den 1 november 2025.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Utbildningsförvaltningen, Södermalms stadsdelsförvaltning har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret är positiv till att utredningen genomförts i syfte att anpassa och effektivisera brottsbekämpningen, men lyfter flera brister och behov av förtydliganden, bland annat kring vilka som omfattas av de nya bestämmelsernas och vilka krav som ställs på personalen.

Socialnämnden instämmer i behovet av en reformering av 23 kapitlet brottsbalken och ställer sig positiv till flera av förslagen, men anser bland annat att det saknas ett barnrättsperspektiv i utredningen.

Utbildningsförvaltningen ser positivt på förslaget om en ny ansvarsfrihetsgrund för personer som avslöjar ett planerat brott under förberedelsestadiet och där det leder till att försöket aldrig fullbordats. Man vill också framhålla vikten av ett starkt straffrättsligt skydd för personal som den ökade skyldigheten för skolpersonal att lämna över uppgifter innebär.

Farsta stadsdelsnämnd ser positivt på förslaget på en utökning av vad som skall betraktas som frivilligt tillbakaträdande, men vill lyfta risken att uppgiftsskyldigheten för viss personal inom skolväsendet, på HVB-hem och vid vissa myndigheter, däribland socialtjänsten riskerar att minska tilliten till socialtjänsten och därmed möjligheterna till att nå unga personer med insatser.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd har inga invändningar mot förslaget och ser positivt på förändringar som kan innebära att enskilda som har påbörjat brottslig gärning eller livsstil kan få samhällets stöd.

Södermalms stadsdelsförvaltning delar bilden av behovet av ett effektivare arbete mot organiserad brottslighet och vill bland annat lyfta risker med uppgiftsskyldigheten för personal. I dessa ingår en bedömd ökad hotbild mot enskilda medarbetare och möjligheten att arbeta efter den kommande nya socialtjänstlagens intentioner.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Staden ställer sig positiv till utredningens syfte att effektivisera brottsbekämpningen och ser potential i förslaget om frivilligt tillbakaträdande, vilket kan bidra till att öka tryggheten och underlätta stadens förebyggande arbete. Det är angeläget att samhället får fler och effektivare verktyg att komma åt och lagföra personer högre upp i gänghierarkierna. Staden ser dock att det råder oklarheter kring förslagets konsekvenser, vilka behöver klarläggas innan utredningen kan bli föremål för lagstiftning. Staden ser det som angeläget att utredningens beredning hade haft möjlighet att analysera dessa aspekter.

För närvarande föreligger dessa oklarheter bland annat kring vilka aktörer och personalgrupper som omfattas av förslaget. Exempelvis är det oklart om reglerna ska tillämpas av både kommunala och fristående huvudmän inom skola och HVB-verksamhet. Vidare är ansvarsfrågan mellan olika personalgrupper otillräckligt definierad, vilket kan skapa osäkerhet i praktiken. Förslaget medför även betydande krav på personalens förmåga att bedöma när information bör delas med Polismyndigheten i enlighet med de föreslagna reglerna. Denna komplexitet innebär risk för felaktig hantering och potentiella överträdelser av gällande sekretesslagstiftning. För att motverka detta krävs en tydligare reglering av uppgiftsskyldighetens utformning för att underlätta personalens bedömningar och minimera risken för tillämpningsfel.

Staden vill också uppmärksamma de risker för socialtjänstens arbete som identifierats med utredningens förslag och som inte tillräckligt analyserats. Uppgiftsskyldigheten kan öka risken för hot och våld mot personal som omfattas av reglerna.

Förslaget om frivilligt tillbakaträdande och tillhörande uppgiftsskyldighet kan också leda till ökade behov av stöd- och skyddsåtgärder för individer som lämnar kriminalitet. Detta förväntas öka kommunernas kostnader, vilket utredningen inte behandlar på ett tillfredsställande sätt.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stockholm den 11 december 2024

Karin Wanngård

Bilaga

Remiss - En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55), dnr KS 2024/1064-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Ärendet

Utredarens uppdrag har varit att utreda de så kallade osjälvständiga brottsformerna i 23 kap. brottsbalken för att modernisera lagstiftningen och effektivisera brottsbekämpningen, särskilt mot organiserad brottslighet. Osjälvständiga brottsformer omfattar försök till brott, förberedelse och stämpling till brott, medverkan till brott och underlåtenhet att avslöja och förhindra brott. Utredaren har undersökt hur straffansvaret kan utvidgas och föreslagit skärpningar.

En viktig utgångspunkt för utredningen har varit att brottslighetens utveckling har gjort att dagens regelverk är mindre ändamålsenligt och dessutom lämnar många olika typer av straffvärda beteenden straffria.

Den organiserade brottsligheten utgör en stor del av problemet. Kriminella nätverk och den brottslighet de utför har blivit ett av samhällets stora problem. De internationella kopplingarna är tydliga och har blivit allt starkare med åren. Den snabba digitala utvecklingen har möjliggjort att den grova brottsligheten kan ledas, organiseras och bedrivs utomlands ifrån, vilket ytterligare försvårar myndigheters tillsyn och kontroll. Möjligheten att kommunicera i det fördolda, till exempel via krypterade applikationer, är i dag ofta en förutsättning för brottsuppläggen. De osjälvständiga brottsformerna kan vara av betydelse för förutsättningarna att motverka organiserad brottslighet.

Även hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem. Den brottsligheten har liksom brott i kriminella nätverk ofta en kollektiv prägel på så sätt att det är flera personer som är involverade i brottsligheten. De osjälvständiga brottsformerna kan därför vara av betydelse för förutsättningarna att motverka sådan brottslighet.

Utredarens förslag innebär att systematiken i 23 kap. brottsbalken ändras och att kapitlet får annan struktur än tidigare. Förslagen i korthet:

- *En särreglering avseende myndighets undanröjande av faran vid försök till brott.* Försöksbestämmelsen kompletteras så att även otjänliga försök som stoppats av myndighetsåtgärder blir straffbara. Ett undantag görs för uppenbart mindre allvarliga försök.
- *En ny utformning av bestämmelsen om förberedelse och stämpling till brott.* Bestämmelsen utökas med fler straffbara handlingar, inklusive befattningsmed hjälpmedel och betalningar. Straffskalan skärps och farerekvisitet justeras.
- *En lagreglering av gärningsmannaskap m.m.* Regler införs för anstiftan, främjande, och ansvar vid särskild ställning, inklusive ansvar för juridiska personers företrädare.
- *En ändrad ansvarsfrihetsregel och straffskärpning vid underlåtenhet att avslöja brott.* Ändringar görs så att ansvar för att inte avslöja ett brott kräver

att det kan göras utan risk för den handlandes liv eller hälsa. Straffmaximum tas bort.

- *Frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet.* Det införs en ny möjlighet till frivilligt tillbakaträdande från försök, förberedelse och stämpling till ett brott. Bestämmelsen är avsedd att möjliggöra också för de personer som inte har ett bestämmande inflytande över händelseförloppet att kunna tillbakaträda frivilligt, något de ofta inte kunnat göra i enlighet med den sedan tidigare gällande bestämmelsen. Den som deltar i försök, förberedelse och stämpling till ett brott och sedan frivilligt avslöjar det planerade brottet för en i bestämmelsen utpekad krets i sådan tid att brottets fullbordning till följd av avslöjandet kan förhindras, ska anses ha tillbakaträtt frivilligt och inte dömas för försök, förberedelse eller stämpling.

Uppgiftsskyldighet för viss personal att rapportera frivilligt tillbakaträdande till Polismyndigheten

Ovan nämnda bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande kompletteras med en lag om uppgiftsskyldighet för viss personal inom skolväsendet, vårdinstitutioner och myndigheter. Skyldigheten gäller endast om personen själv vill att uppgifterna lämnas vidare, då det handlar om just frivilligt tillbakaträdande. Den föreslagna lagen om uppgiftsskyldighet lyder:

1 § Följande myndigheter och enskilda har en skyldighet att omedelbart anmäla ett avslöjande av brott enligt 23 kap. 8 § andra stycket brottsbalken, till Polismyndigheten

1. andra myndigheter än Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket,
2. huvudmän, rektorer, lärare och övrig personal inom skolväsendet, och elevhälsan,
3. huvudmän och personal på ett hem för vård eller boende, och
4. den som innehar en särskild förtroendeställning, men inte omfattas av reglerna i 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Konsekvensanalys

De förslag som utredningen ger syftar till fler lagföringar och i viss mån längre straff än i dag. Enligt utredningen kommer detta att leda till ökade kostnader för Kriminalvården med cirka 120 miljoner kronor per år och för Statens institutionsstyrelse med cirka 88 miljoner kronor per år. Vidare kan förslaget om en ny möjlighet till frivilligt tillbakaträdande enligt utredningen förväntas leda till ökade kostnader för Polismyndigheten med cirka 20 miljoner kronor per år avseende skydd och stöd till personer som frivilligt tillbakaträder. Förslagen förväntas inte medföra några kostnadsökningar för Säkerhetspolisen, Tullverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, domstolarna, anslaget Rättsliga biträden m.m. eller andra myndigheter som kan komma att beröras av förslagen, som inte kan finansieras inom ramen för befintliga anslag. Enligt utredningen förväntas förslagen inte medföra några ökade kostnader för skolor och hem för vård eller boende. De förväntas inte

heller medföra några ökade kostnader för kommunerna som medför behov av kompensation enligt den kommunala finansieringsprincipen.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Utbildningsförvaltningen, Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning och Södermalms stadsdelsförvaltning har inkommit med var sitt kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är positiv till att utredningen genomförts i syfte att anpassa och effektivisera brottsbekämpningen, vilket kan bidra till stadens arbete för att uppnå kommunfullmäktiges mål 3.6 *Tryggheten ska öka genom förebyggande insatser*. Staden berörs i synnerhet av frågan om uppgiftsskyldighet kopplat till förslaget om den nya ansvarsfrihetsgrunden.

Avsaknad av barnrättsperspektiv

Flera av de lagförändringar som föreslås kommer att påverka barn och unga, antingen direkt eller indirekt i egenskap av minderårigt syskon till familjemedlem som är straffmyndig. Stadsledningskontoret anser att det saknas ett barnrättsperspektiv i utredningen och efterfrågar en analys av hur förslagen kommer att påverka barn och unga på kort och lång sikt.

Angående förslaget om frivilligt tillbakaträdande

Stadsledningskontoret ser positivt på förslaget om frivilligt tillbakaträdande genom så kallad anmälan till myndighet. Förslaget innebär en ny ansvarsfrihetsgrund för de fall där brottsplanerna avslöjas under förberedelsestadiet eller där de leder till att ett försök aldrig fullbordas. Förslaget ger ett ökat incitament för de personer som är involverade i planering av ett brott att avslöja detta för myndigheter. Detta medför också att statliga liksom kommunala myndigheter kan sätta in både förebyggande och skyddande insatser för individen ifråga.

Övergripande avseende uppgiftsskyldigheten

Till att börja med vill stadsledningskontoret framhålla att staden nyligen yttrat sig kring statliga utredningar vars förslag delvis överlappar med förslaget om uppgiftsskyldigheten i detta betänkande. I *Delbetänkandet - Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar* (SOU 2024:63) föreslås att det i offentlighets- och sekretesslagen ska införas en ny generell sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör utlämnande av annars sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet. I delbetänkande Skolor mot brott (SOU 2024:17) föreslås att

grundregeln för skolan är att en misstanke om att en elev har begått ett brott ska polisanmälas. Stadsledningskontoret vill understryka vikten av att regeringen behandlar de förslag som presenterats i dessa utredningar, liksom remissinsatsernas yttranden i relation till dessa förslag, som en helhet givet förslagets delvis överlappande karaktär. Flertalet särregleringar vad gäller informationsdelning mellan myndigheter i Sverige kan leda till förvirring och hämma arbetet och rättssäkerheten.

Som tidigare framgått i stadens yttranden kopplat till nämnda utredningar är det vidare viktigt att påtala vikten av att kommunala verksamheter har ett behov av att även få information från brottsutredande myndigheter om individer i risk. På så sätt kan socialtjänst, skola och fritid i högre grad bidra till att fånga upp individer som riskerar att dras in i kriminalitet och sätta in behovsanpassade insatser.

Oklarheter avseende den krets av aktörer som träffas av uppgiftsskyldigheten
Stadsledningskontoret vill framhålla att det finns flera otydligheter kopplat till den krets av aktörer som pekas ut i den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsskyldighet. Det är oklart om punkten 2 i bestämmelsen endast avser fristående huvudmän eller även kommunala huvudmän. Kommunala huvudmän ingår nämligen även i punkten 1 givet dess formulering. Därmed blir det även otydligt huruvida personalen som nämns i punkt 2 omfattar både personal hos fristående huvudmän och personal inom kommunala skolor. Samma resonemang kan appliceras avseende punkten 3 om HVB: det är oklart om endast privata utförare av HVB och dess personal avses eller om även kommunala utförare omfattas. Det finns vidare oklarheter i ansvarsfrågan för olika personalgrupper. Enligt punkten 1 är det själva myndigheterna som är uppgiftsskyldiga, inte enskilda personer. Enligt punkten 2 omfattar uppgiftsskyldigheten huvudmännen och angivna enskilda personer, såsom rektorer, lärare och övrig personal inom skolväsendet och elevhälsan. Detta gäller dock inte för personal inom t.ex. socialtjänsten som ingår i punkt 1. Utredningen ger ingen utvecklad analys av varför bestämmelsen konstrueras på detta sätt varför stadsledningskontoret efterfrågar förtydliganden.

Höga krav på bedömningsförmåga hos berörd personal

Stadsledningskontoret vill poängtera att det kommer vara svårt för berörd personal att bedöma om den information som enskild har lämnat innebär att det är fråga om ett sådant avslöjande av brott som avses i 23 kap 8 § andra stycket brottsbalken, det vill säga om någon av ansvarsfrihetsgrunderna är aktuell. Utredningen lyfter vikten av att det endast är sådana uppgifter som är nödvändiga för att leva upp till uppgiftsskyldigheten som ska lämnas till Polismyndigheten. Samtidigt menar utredningen att det endast är de brottsbekämpande myndigheterna som kan göra bedömningen om det är fråga om en sådan situation där det kan bli aktuellt att åberopa ansvarsfrihetsgrunden. Detta medför stora krav på den enskilda handläggaren eller personalen att göra en bedömning för att kunna informera Polismyndigheten enligt bestämmelsen. I de fall sekretess gäller för uppgifterna, såsom t.ex. inom socialtjänsten, kan det leda till brott mot tystnadsplikten om uppgift lämnas utan att det var frågan om en sådan situation som avses i den föreslagna bestämmelsen i 23 kap 8 § andra stycket brottsbalken. Det ställs stora krav på dem som enligt den

föreslagna bestämmelsen omfattas av uppgiftsskyldigheten. Stadsledningskontoret efterfrågar därför att regeringen kompletterat utredningens förslag med en analys av hur uppgiftsskyldigheten bör utformas i syfte att förenkla för berörd personal att göra adekvata bedömningar.

Hotbild mot berörda personalgrupper

Utvecklingen av brottsligheten i Sverige har inneburit att även närstående till personer inom kriminalitet liksom myndighetsutövande personal drabbas av hot och våld. Stadsledningskontoret önskar lyfta att uppgiftsskyldigheten potentiellt kan öka denna hotbild mot de personalgrupper som omfattas av bestämmelsen. Det kan också uppstå situationer där berörda personalgrupper uppfattar en reell fara för liv och hälsa i det fall de delar information som de enligt bestämmelsen är skyldiga att dela. Stadsledningskontoret anser att det i utredningen saknas en grundlig analys avseende hotbild mot berörda personalgrupper.

Integritetsanalys kopplat till uppgiftsskyldigheten är bristfällig

Stadsledningskontoret anser att utredningens integritetsanalys är bristfällig. I utredningen görs ett antagande om att uppgifterna till berörda personalgrupper alltid kommer att ha lämnats frivilligt. Sett till personkretsarna som föreslås omfattas av förslaget kan informationen ha nått dem på diverse olika sätt där det inte rör någon frivillighet. Till exempel är en situation möjlig där en vän till den berörda personen av misstag avslöjar något till personal på ett HVB eller där en lärare överhör ett samtal mellan två elever. Integritetsanalysen berör heller inte uppgifter om lagöverträdelse, som förvisso inte utgör en känslig personuppgift, men som har ett starkt skydd i dataskyddsförordningen. Integritetsanalysen borde därför kompletteras med en proportionalitetsbedömning i förhållande till detta och de grundläggande principerna (om uppgiftsminimering, ändamålsbegränsning, lagringsminimering etc.) som finns i artikel 5 i dataskyddsförordningen.

Konsekvensanalys

Stadsledningskontoret instämmer inte i utredningens bedömning avseende finansiella konsekvenser för kommunerna. Givet förslaget om frivilligt tillbakaträdande samt därtill hörande uppgiftsskyldighet för viss personal förväntas det enligt utredningen finnas fler individer som behöver stöd och skydd, vilket också leder till utredningens förslag om ökat anslag till Polismyndigheten. Stockholms stad liksom många andra kommuner har en utvecklad stödverksamhet för individer som vill lämna kriminaliteten bakom sig. Dessa insatser görs i samverkan med bl.a. Polismyndigheten. Om fler individer söker stöd och skydd med anledning av de föreslagna lagändringarna kommer därför även kommunerna att få ökade kostnader. Stadsledningskontoret anser att regeringen bör inkludera en djupare ekonomisk analys beträffande kommunerna i det fortsatta arbetet med förslagen som lämnats i detta betänkande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 november 2024 följande.

Socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss.

Särskilt uttalande av Andrea Hedin m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i problembilden som ges av utredningen av samhällsutvecklingen i stort och därmed behovet av en reformering av 23 kapitlet brottsbalken. Flera av de lagförändringarna som föreslås kommer att påverka barn och unga, antingen direkt eller indirekt i egenskap av minderårigt syskon till familjemedlem som är straffmyndig. Förvaltningen anser att det saknas ett barnrättsperspektiv i utredningen och efterfrågar en analys av hur förslagen kommer att påverka barn och unga på kort och lång sikt. Enligt principen om barnets bästa ska alla beslut och åtgärder alltid utformas med barnens intressen som främsta prioritet. Det är avgörande att lagändringar syftar till att stärka skyddet för barn och säkerställa att deras behov och rättigheter beaktas.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget om frivilligt tillbakaträdande genom så kallad anmälan till myndighet. Det kan till exempel handla om en ung person som berättar för sin lärare, socialsekreterare eller personal på HVB vad hen är indragen i och nu vill avbryta eller hoppa av. Förslaget innebär en ny ansvarsfrihetsgrund för de fall där brottsplanerna avslöjas under förberedelsestadiet eller där de leder till att ett försök aldrig fullbordas. Den nya bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande är tänkt att kompletteras med en ny lag om uppgiftsskyldighet för viss personal inom skolväsendet, på hem för vård eller boende (HVB), vissa myndigheter, bland annat socialtjänsten, och personer i särskild förtroendeställning, och ska även omfatta vuxna personer.

Förslagen förväntas enligt utredningen inte medföra några ökade kostnader för vare sig skolor, HVB eller kommunerna. Förvaltningen bedömer emellertid att det är svårt att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av lagförslagen när det gäller kommunernas ansvar för unga lagöverträdare som verkställer ungdomspåföljder och förordar därför att de ekonomiska konsekvenserna analyseras närmare.

Socialnämnden föreslås godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om en ny ansvarsfrihetsgrund för personer som avslöjar ett planerat brott under förberedelsestadiet och där det leder till att försöket

aldrig fullbordats. Förslaget ger ett ökat incitament för de personer som är involverade i planering av ett brott att avslöja detta för myndigheter. Det kan bli aktuellt för de elever, framför allt i gymnasieskolan, som befinner sig i ett kriminellt nätverk.

Det aktuella förslaget har bedömts ha särskild påverkan när det gäller barn och unga. Förvaltningen ser därför positivt på att skolpersonal är en av mottagarna av information eftersom elever i många fall kan ha större förtroende för skolpersonal än för andra myndigheter. Det kan därför vara enklare för en elev att berätta om planerade brott för en person som den känner tillit för än för exempelvis polis eller socialtjänst.

Förslaget innebär en utökad skyldighet för skolpersonal att överlämna uppgifter som skolpersonalen fått från elever gällande brott som planeras. Uppgiftsskyldigheten inträder dock endast när eleven själv vill att uppgifterna ska lämnas vidare. I dagsläget lämnar skolpersonal generellt redan över sådana inkomna uppgifter till polisen. Antalet tillfällen som uppgifter lämnas över kan dock med den nya regleringen öka och skyldigheten att lämna över uppgifter kommer därmed att aktualiseras mer. Förvaltningen ser positivt på att skyldigheten uttrycks i lagstiftningen så att det blir tydligt för skolpersonalen vilken skyldighet den har. Förvaltningen vill samtidigt framhålla vikten av ett starkt straffrättsligt skydd för offentligt anställda som riskerar att utsättas för repressalier eller otillbörlig påverkan i samband med sin tjänsteutövning

Förvaltningen har vidare inga synpunkter på övriga förslag i utredningen.

Farsta stadsdelnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av betänkandet En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55).

Reservation av Olof Peterson m.fl. (M), Rikard Werge (L) och Olle Eriksson (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Leif Söderström (SD), se Reservationer m.m.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på all utveckling och effektivisering av det juridiska stödet att bekämpa organiserad brottslighet. Vi ser också vikten av ett snabbt förfarande när det gäller bättre lagstöd. Dock vill förvaltningen framhålla att det kan ta tid att analysera komplexa lagändringar och med en så kort remisstid finns inte tid för en djupare analys.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om frivilligt tillbakaträdande, som ökas till att även omfatta personer som kan vara inblandade men som inte har makt att ändra händelserna.

Socialtjänsten kan redan i dag i vissa fall lämna uppgifter som omfattas av sekretess till polisen även när det inte finns ett samtycke från vårdnadshavaren och i förekommande fall barnet. Det finns en särskild bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen (10 kap. 18 a § OSL) som gör det möjligt i de fall socialtjänsten bedömer att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att ett barn eller en ung person kommer att utöva brottslig verksamhet. Socialtjänsten kan i vissa fall också lämna uppgifter till polisen när de upptäcker någon som håller på att begå ett brott eller när de misstänker att någon har begått ett brott (10 kap. 20-23 §§ OSL).

Risken finns att förslaget att komplettera den nya bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande med en punkt i brottsbalken om uppgiftsskyldighet för viss personal inom skolväsendet, på HVBhem och vid vissa myndigheter – bland annat socialtjänsten – försämrar socialtjänstens förtroende bland invånarna. Trots att denna uppgiftsskyldighet enbart ska gälla när personer som lämnar uppgifterna själva vill att de ska lämnas vidare, eftersom de vill göra ett frivilligt tillbakaträdande, finns risken att ungdomar inte vågar säga någonting till socialtjänsten, att tilliten minskar. Socialtjänsten får då ännu svårare att nå de personer vi inte når i dag och det kan bli svårare att bedriva ett psykosocialt förändringsarbete i linje med den föreslagna nya socialtjänstlagen. Socialtjänsten har ett stort uppdrag framöver att öka kontakten med och tilliten hos personer som är i behov av socialtjänstens insatser. Det är viktigt att öka kunskapen om hur uppgiftsskyldigheten fungerar.

Föreslagna ändringar i brottsbalken berör alla individer och grupper oberoende av kön. Därför finns det inga relevanta jämställdhetsaspekter. De föreslagna ändringarna bedöms inte heller innebära några miljö- eller klimatkonsekvenser.

Förvaltningen föreslår att statdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2024 följande.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inga invändningar mot förslaget och ser positivt på förändringar som kan innebära att enskilda som har påbörjat brottslig gärning eller livsstil kan få samhällets stöd. Att agera på ett tidigt stadium vid förberedelse och stämpling till

brott kan ha betydelse för förutsättningarna att motverka organiserad brottslighet, för den enskilde som utför brottet och för brottsoffer.

Förslagen kan i vissa fall ge socialtjänsten möjlighet att komma in i ett tidigare skede än idag, vilket innebär en möjlighet för enskilda att lämna en kriminell livsstil.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande till kommunstyrelsen.

Södermalms stadsdelsförvaltning

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att utveckla former för att med lagstöd effektivisera arbetet mot organiserad brottslighet. För att bekämpa organiserad brottslighet och arbeta med tidiga insatser krävs att myndigheter och civilsamhälle samverkar. Förvaltningens synpunkter på *En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55)* fokuserar på de delar som berör nämndens ansvarsområden.

Författningsförslaget innebär en uppgiftsskyldighet för viss personal inom skolväsendet, på HVB, vissa myndigheter och personer i särskild förtroendeställning. Förvaltningen menar att denna skyldighet i viss mån behöver vara ömsesidig, exempelvis att socialtjänsten får viss information från brottsbekämpande myndighet för att kunna fullfölja sitt uppdrag. En förutsättning är att informationsutbytet kan ske på ett rättssäkert sätt. Förvaltningen vill lyfta att en uppgiftsskyldighet skulle öka risken för hot, våld och utsatta situationer på exempelvis HVB. Socialsekreterare är redan idag utsatta för allvarliga hot vid handläggning av individer som är misstänkta, eller dömda för allvarlig brottslighet. Om uppgiftsskyldigheten införs behöver enskilda medarbetares trygghet och säkerhet säkerställas, liksom i vissa fall deras närståendes.

Vidare vill förvaltningen lyfta att uppgiftsskyldigheten innebär att felaktigt utbetalade bidrag ska återkrävas men också polisanmälas utan en avvägning i det enskilda ärendet. Detta kan påverka förtroendet för socialtjänsten. I delbetänkandet av *Utredningen om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (SOU 2024:63)* resoneras kring antagandet att sekretess är en förutsättning för att känna förtroende för socialtjänsten. Det finns redan idag sekretessbrytande bestämmelser som ger möjlighet för socialtjänsten att dela information med andra myndigheter. Förvaltningen instämmer i att ett generellt sekretessgenombrott skulle ge bättre förutsättningar att exempelvis samverka med andra myndigheter. Samtidigt brottas socialtjänsten med desinformationskampanjer och bristande tillit till myndigheten. I nya socialtjänstlagen är intentionen att socialtjänsten ska vara mer tillgänglig, ge tidiga insatser och arbeta förbyggande vilket förutsätter tillit från den enskilde medborgaren. Om ökade möjligheter att utbyta information faktiskt påverkar

förtroendet för socialtjänsten negativt är svårt att bedöma men här bör en rättssäker informationsdelning väga tungt.

I författningsförslagets § 7 punkt 1 har skrivelsen ”särskilt” tagits bort ur meningen ”/.../ med något som är ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott”. Detta innebär att en person kan kopplas till ett brott genom saker som kan användas som hjälpmedel vid brott istället för saker som *bara* kan användas till brottslig verksamhet. Förvaltningen bedömer att detta innebär att unga som är relativt långt ifrån själva brottet kan bli aktuella för socialtjänsten, något som leder till ökat behov av ekonomiska och personella resurser.

I författningsförslagets § 9 punkt 1 framgår att ”*För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott. Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar*”. Förberedelse till brott är straffbart på tidigt stadie och förvaltningen ser en risk att socialtjänstens förebyggande arbete med föräldrar försvåras då de teoretiskt kan dömas till brott å sina barns vägnar. Detta utgör en risk att unga i behov av stöd inte får det.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande av Andrea Hedin m.fl. (M)

Vi välkomnar den översyn som genomförs av de berörda delarna i brottsbalken och anser att förslagen är väl avvägda. Förslaget att komplettera den nya bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande med viss informationsplikt tror vi kan ha en särskild brottsförebyggande effekt. Att det finns viss informationsplikt kring de uppgifter som lämnas är en förutsättning för att förslagen ska få effekt. I remissen framgår det tydligt att det är den information som personen frivilligt har lämnat, och som personen vill ska lämnas vidare som omfattas vilket är ett viktigt förtydligande.

Det är också viktigt att korrekt information kommer fram till de som berörs om hur lagarna utformas för att säkerställa en god efterlevnad och förutsägbarhet. Sammantaget hoppas vi att utredningens förslag kommer att leda till att fler grova brott kan förebyggas och klaras upp. Genom den nya bestämmelsen gällande frivilligt tillbakaträdande hoppas vi också att fler ska motiveras till att delta i avhopparverksamheten och helt lämna ett kriminellt liv bakom sig. Detta kommer sammantaget bidra till en ökad trygghet i samhället

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation av Olof Peterson m.fl. (M), Rikard Werge (L) och Olle Eriksson (C)

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. att därutöver anföra

Vi välkomnar den översyn som genomförs av de berörda delarna i brottsbalken och anser att förslagen är väl avvägda. Förslaget om frivilligt tillbakaträdande tror vi kan ha en särskild brottsförebyggande effekt samt att förslaget att komplettera den nya bestämmelsen om frivilligt tillbakaträdande med en punkt i brottsbalken om uppgiftsskyldighet för viss personal inom skolväsendet, på HVB hem och vid vissa myndigheter är väl avvägt. I remissen framgår det tydligt att det är den information som personen frivilligt har lämnat, och som personen vill ska lämnas vidare, eftersom personen vill göra ett frivilligt tillbakaträdande, som omfattas. Den nya bestämmelsen hoppas vi kommer att leda till att fler grova brott kan förhindras och klaras upp. Genom den nya bestämmelsen gällande frivilligt tillbakaträdande hoppas vi också att fler ska kunna motiveras till att delta i avhopparverksamheten och helt lämna ett kriminellt liv bakom sig. Detta kommer sammantaget bidra till en ökad trygghet i samhället.

Reservation av Leif Söderström (SD)

1. Stadsdelsnämnden föreslår kommunfullmäktige att bifalla förslaget till översyn i sin helhet.
2. Därutöver anföra följande:

Sverige har i decennier haft västvärldens kanske mest generösa asyl- och migrationspolitik. Vid avslag på en ansökan har det funnits mycket generösa möjligheter att överklaga och utan kostnad få advokathjälp med att överklaga ända upp i tre domstols nivåer. Det har också under asylprocessen gått att ändra tidigare uppgivna asylskäl för att byta asylspår när ett tidigare valt spår nått vägs ände. När avvisningsbeslut efter kostsamma och utdragna processer blivit fastställt, har de som inte följt avvisningsbeslutet utan istället gömt sig, kunnat få stöd av sociala myndigheter och efter fyra år starta om hela ansökningsprocessen, allt finansierat av medborgarnas, med hårt arbete intjänade, och sedan utmätta skattepengar.

Kan den som befinner sig utan uppehållsrätt eller uppehållstillstånd försörja sig lagligt i Sverige?

En person som befinner sig illegalt i Sverige har inte rätt att få en anställning eller bedriva verksamhet. Svensk arbetsrätt och regler om arbetstillstånd gäller strikt för att förhindra att personer utan laglig status arbetar. Arbetsgivare som anställer personer utan arbetstillstånd kan bli föremål för rättsliga påföljder.

Kan en person utan uppehållsrätt utöva medborgarnas demokratiska rättigheter ?

Nej, en person som saknar uppehållsrätt eller uppehållstillstånd i Sverige kan inte rösta i riksdags-, kommun- eller regionvalen. Rösträtten är kopplad till att vara folkbokförd i Sverige, vilket innebär att man måste bo lagligt i landet. För att vara folkbokförd behöver man ha en form av uppehållstillstånd, uppehållsrätt, eller annan legal rätt att vistas i landet under en längre period.

Kan den som befinner sig i illegalt i Sverige öppna ett bankkonto och därigenom använda digitala betalnings och ersättningssystem ?

Enligt EU-regler (betalningskontodirektivet) har alla inom EU rätt att öppna ett grundläggande bankkonto, men detta gäller framför allt för personer med legal status i ett EU-land. För personer utan uppehållsrätt kan denna regel inte tillämpas

Vad kräver bankerna av individer för att de ska kunna öppna ett bankkonto ?

Banker kräver att den som öppnar ett konto kan bevisa sin identitet och att personen vistas lagligt i landet. Om en person saknar uppehållsrätt i Sverige och inte vistas lagligt i landet, är det mycket osannolikt att den personen kan öppna ett bankkonto. Banker är dessutom skyldiga att följa regelverk för att förhindra penningtvätt och terrorismfinansiering, vilket gör att de ställer strikta krav på att personer måste ha legal rätt att vistas i landet.

Kan en person som befinner sig illegalt i Sverige försörja sig lagligt, betala skatt och bidra till välfärdssystemen?

En person som befinner sig illegalt i Sverige, det vill säga utan giltigt uppehållstillstånd eller uppehållsrätt, har mycket begränsade möjligheter att försörja sig lagligt. Enligt svensk lag får personer som inte har rätt att vistas i landet inte arbeta eller bedriva näringsverksamhet.

Ska vissa yrkesgrupper ges sär rättigheter för upprätthålla illegal migration ?

Nej, i en demokrati gäller lagen lika för alla.